

KS. RAFAŁ BEDNARCZYK

UNIwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

KATECHEZA KOŚCIOŁA RZYMSKO-KATOLICKIEGO NA UKRAINIE PO 1990 ROKU NA PRZYKŁADZIE DIECEZJI KAMIENIECKO-PODOLSKIEJ

Kościół katolicki na Ukrainie posiada swoją bogatą i jednocześnie złożoną historię, która przekłada się na jego współczesną kondycję. Przez lata I Rzeczypospolitej rozwijał się i cieszył się licznymi przywilejami. Kiedy te tereny weszły w skład Rosji, przestał odznaczać się swoją dotychczasową pozycją. Od tego czasu spotykały go rozmaite ograniczenia i okresowe represje, ale nadal mógł spełniać swoją rolę. W okresie międzywojennym na terenach, które znalazły się w granicach Polski, Kościół na nowo mógł bez przeszkód rozwijać swoją działalność na każdym możliwym polu. Podział, jaki dokonał się II wojnie światowej, przesądził o losach mieszkających na Ukrainie katolików, z których zdecydowana większość stanowiła ludność pochodzenia polskiego. Do początku lat dziewięćdziesiątych XX będąca częścią ZSRR Ukraińska Republika Ludowa stała się terenem przymusowej ateizacji społeczeństwa.

W realiach reżimu komunistycznego nie było miejsca na religię i Kościół. Ograniczone możliwości działania posiadał wprawdzie Kościół prawosławny, który jednak podlegał głębokiej inwigilacji, a przy tym musiał zachowywać postawę lojalności wobec rządzących. W szczytkowych rozmiarach przetrwały struktury Kościoła katolickiego, gdzie zaledwie niewielka grupa księży mogła na rozległych terenach ZSRR sprawować posługę kapłańską¹, która w zasadzie pozwalała jedynie na odprawianie Mszy św. i to też w wymiarze ograniczonym. Obowiązywał natomiast zakaz spowiadania, katechizowania (zwłaszcza młodzieży), błogosławienia małżeństw.

W warunkach ograniczania wolności religijnej katecheza musiała funkcjonować w ukryciu. Katechizowaniem zajmowano się w domach rodzinnych. To zadanie starały się podejmować matki lub babcie, a także osoby starsze znane ze swej pobożności, które jednak nie posiadały przygotowania katechetycznego. Mogły one korzystać jedynie z tego, czego nauczyły się i zapamiętały z nauki religii ze

¹ W roku 1970 na terenie Ukrainy pracowało 24 księży. Zob. J. Kopiec, *Ukraine, w: Lexikon für Theologie und Kirche*, red. W. Kasper, t. 10, kol. 351.

swojego dzieciństwa². W tamtych warunkach nie było mowy o podręcznikach katechetycznych, dlatego posługiwano się starymi katechizmami lub książeczkami do nabożeństwa, choć i one były uznawane za literaturę niebezpieczną, za której posiadanie groziła kara. Starano się zatem wpajać wiarę, uczyć dzieci pobożności, zwłaszcza maryjnej oraz zachowywania przykazań. Te trudne lata miały jednak swoich cichych bohaterów – księży, osoby zakonne oraz świeckich, którzy pod groźbą aresztowania podejmowali działalność katechetyczną wśród dzieci i młodzieży. Wielu spośród nich przybywało z Polski, aby potajemnie wspierać działalność duszpasterską na terenach Ukrainy. Ta ofiarna i niebezpieczna praca katechetyczna wielu osób przyczyniała się do zachowania tradycji duchowych wśród ukraińskich katolików. Dlatego w sprzyjających warunkach wiara mogła się na nowo odrodzić.

Pierwszy powiew wolności religijnej dla Ukrainy pojawił się wraz z nadejściem rządów Michaiła Gorbaczowa. Próbował on ratować chwiejący się system komunistyczny łagodząc dotychczasową politykę wprowadzając hasła *glasnost* i *perestrojka* (jawność i przebudowa). Jeszcze w październiku 1990 r. zostało zatwierdzone rozporządzenie, które umożliwiało swobodną działalność organizacjom religijnym, w tym Kościołowi rzymsko-katolickiemu na terenie ZSRR. Wkrótce potem, na początku roku 1991 św. Jan Paweł II odnowił struktury Kościoła katolickiego na Ukrainie i mianował nowych biskupów. Bp Marian Jaworski został Arcybiskupem Metropolita Lwowskim, ks. Jan Olszański – Biskupem Kamienieckim oraz ks. Jan Purwiński – Biskupem Żytomierskim. Tym samym zaczęła odradzać się administracja kościelna na tych terenach, które od 24 sierpnia 1991 r. zostały przekształcone w nowe, niezależne państwo – Ukrainę.

Proces organizacji katechezy w nowych warunkach ideowych i politycznych, w jakich znalazła się budująca swoją państwowość Ukraina, posiada złożoną specyfikę. Jak dotąd brakuje publikacji, która podejmowałaby to zagadnienie w sposób całościowy i wyczerpujący. Do tej pory ukazały się jedynie nieliczne artykuły w różnych czasopismach naukowych poświęcone tej problematyce³. Przykładem obszerniejszej publikacji jest książka autorstwa nieżyjącego już ks. Andrzeja Maciąga „Propozycja modelu katechezy w Kościele rzymsko-katolickim na Ukrainie”. Wydana ona została na Ukrainie już po jego śmierci w 2007 r. i pozostaje raczej

² Por. A. Maciąg, *Propozycja modelu katechezy w Kościele rzymsko-katolickim na Ukrainie*, Gródek 2008, s. 37.

³ Zob. E. Dziwosz, *Z pracy duszpastersko-katechetycznej na Ukrainie*, *Biuletyn Katechetyczny*, „Collectanea Theologica” 62 (1992) f. IV, s. 118; L. Grząsko, *Specyfika pracy katechetycznej Kościoła katolickiego na Ukrainie*, „Katecheta” 48 (2004) nr 2, s. 67-70; A. Maciąg, *Cel i zadania katechezy parafialnej w Kościele rzymskokatolickim na Ukrainie*, w: *Katecheza parafialna – reaktywacja. Duszpasterstwo katechetyczne w parafii*, red. R. Chałupniak, J. Kochel, J. Kostorz, Opole 2006, s. 71 – 81; tenże, *Ukraina: niektóre uwarunkowania katechezy*, „Katecheta” 40 (1996) nr 1, s. 29-32; tenże, *Uwarunkowania działalności Kościoła katolickiego na Ukrainie*, „Ateneum Kapłańskie” 88 (1996) z. 523, s. 376 – 387.

mało znana na terenie Polski. Prezentowany artykuł ma zatem przyczynić się do przybliżenia polskiemu czytelnikowi tej tematyki związanej z organizacją działalności katechetycznej Kościoła katolickiego na Ukrainie.

1. Diecezja kamieniecko-podolska

Kościół rzymsko-katolicki na Ukrainie funkcjonuje w warunkach zdecydowanej mniejszości religijnej. Jest to zasadnicza różnica w stosunku do polskich realiów, dlatego należy ją uwzględnić, aby zrozumieć sytuację katechezy. Według aktualnych danych szacuje się, że Kościół katolicki liczy około miliona członków w 45 milionowym społeczeństwie ukraińskim, a zatem nieco ponad 2 %. Zgodnie z najnowszymi danymi do Kościoła katolickiego przynależy w sumie 942 parafii, 612 kapłanów oraz 108 domów zakonnych, w których zamieszkuje 650 osób⁴. Od początku lat dziewięćdziesiątych XX w. na te tereny przybyło do pracy wielu polskich księży oraz osób konsekrowanych. To oni organizowali odradzające się duszpasterstwo i katechizację na Ukrainie. Obecnie szacuje się, że w populacja duchownych polskiego pochodzenia pracujących w diecezjach ukraińskich wynosi około 30 %.

Pośród wszystkich diecezji ukraińskich jedną z największych jest diecezja kamieniecko-podolska, ponieważ liczy ona ogółem około 300 tys. katolików. W 2000 r. na terenie tej diecezji istniało 69 parafii, w których pracowało 71 księży diecezjalnych oraz 69 zakonnych. Pracę duszpasterską na jej terenie wspierało 129 sióstr zakonnych⁵. Na tym obszarze zamieszkuje znaczna grupa ludności posiadającej pochodzenie polskie i to oni zasilają struktury kościelne, jednak także tu stosunek procentowy katolików do całkowitej liczby mieszkańców wynosi ok. 1,2%. W tej diecezji można jeszcze spotkać zwarte skupiska katolików, dzięki czemu łatwiej jest podejmować bardziej systematyczne działania duszpasterskie. Warunki diecezji kamienieckiej pozwalają dostrzec, że społeczność wierzących jest nadal silna i dobrze zorganizowana. Analiza katechizacji podejmowanej na terenie tej diecezji umożliwi wyciągnięcie wniosków, które w przybliżeniu odpowiadają sytuacji Kościoła katolickiego na Ukrainie⁶.

Pomiędzy Stolicą Apostolską o Ukrainą nie ma podpisanego Konkordatu. Status Kościoła w tym kraju wynika z założenia przyjętego w Konstytucji Ukrainy z 1997 r.,

⁴ Por. P. Mąkosa, *Teoretyczne założenia katechezy przygotowującej do bierzmowania w Kościele katolickim obrządku łacińskiego na Ukrainie*, „Studia Leopoliensia” 7 (2014), s. 186.

⁵ Zob. J. Kopiec, *Ukraine*, art. cyt., kol. 349-350.

⁶ Dla przykładu Archidiecezja Lwowska jest o połowę mniejsza i liczy około 150 tys. wiernych w 271 parafiach. Na jej terenie pracuje 95 księży diecezjalnych i 45 zakonnych. Zob. P. Mąkosa, *Teoretyczne założenia katechezy przygotowującej do bierzmowania w Kościele katolickim obrządku łacińskiego na Ukrainie*, art. cyt., s. 186.

że państwo ma charakter świecki i opiera się na fundamencie demokratyczno-liberalnym. Odwołano się przy tym do tradycji rewolucji francuskiej podkreślając zasadę sekularyzacji oraz do współczesnych koncepcji państwa i społeczeństwa. Stąd żadne wyznanie nie posiada pozycji uprzywilejowanej w życiu społecznym. W praktyce Kościoły mają status organizacji o charakterze prywatnym⁷. Przyjęta w ten sposób zasada sprawia, że również nie jest możliwa organizacja lekcji religii w szkole. O laickości nauczania w szkole zdecydował parlament Ukrainy jeszcze w roku 1994. Nie ma zatem możliwości prowadzenia konfesyjnej nauki religii, co byłoby trudne choćby z uwagi na różnice panujące pomiędzy poszczególnymi wyznaniem oraz rozmaite zaszłości historyczne. W latach 90-tych XX w. na terenie Ukrainy zachodniej podjęto próbę wprowadzenia przedmiotu o nazwie etyka chrześcijańska. Zawierał on jedynie wybrane elementy doktryny etycznej bez odwoływania się do konkretnych wyznań chrześcijańskich. W praktyce obecnie na te zajęcia uczęszcza jedynie znikoma część uczniów⁸. W tej sytuacji podstawowym miejscem katechizacji jest na terenie Ukrainy parafia.

2. Program Ramowy Katechizacji dzieci i młodzieży dla diecezji Kościoła rzymskokatolickiego na Ukrainie z roku 1996

Jednym z podstawowych zadań odradzającego się na tych terenach Kościoła katolickiego było przywrócenie katechizacji. Po latach zakazów i ograniczeń nadszedł wreszcie czas, aby podjąć zadanie formacji katechetycznej dzieci i młodzieży. Początkowo pracę katechetyczną organizowali księża oraz siostry zakonne, którzy przybywali tu głównie z terenu Polski. Od początku lat 90-tych biskupi diecezji ukraińskich podjęli starania o zorganizowanie struktur kształcenia miejscowych katechetów. W diecezji kamienieckiej były to wakacyjne miesięczne kursy organizowane od 1993 r. na terenie Wyższego Seminarium Duchownego w Gródku Podolskim. W roku 1994 udało się tu wprowadzić trzyletnie Studium Katechetyczne Diecezji Kamieniecko-Podolskiej, a od 1998 r. – po spełnieniu określonych wymagań – mogło ono zostać włączone w struktury papieskiego Uniwersytetu Laterańskiego w Rzymie jako Instytut Nauk Religijnych Diecezji Rzymskokatolickiej w Kamieńcu Podolskim z siedzibą w Gródku Podolskim. Czas studiów został wówczas rozszerzony do lat 5-ciu. To pozwoliło, aby po ukończeniu studiów słuchacze mogli po spełnieniu wszelkich wymagań przystąpić do obrony pracy magisterskiej z teologii⁹.

⁷ Zob. A. Maciąg, *Propozycja modelu katechezy w Kościele rzymsko-katolickim na Ukrainie*, dz. cyt., s. 61.

⁸ Zob. tamże, s. 84; P. Mąkosa, *Teoretyczne założenia katechezy przygotowującej do bierzmowania w Kościele katolickim obrządku łacińskiego na Ukrainie*, art. cyt., s. 187.

⁹ Zob. J. Zbiciak, *W Gródku Podolskim na Ukrainie*, „Niedziela” (edycja lubelska) 7 (2008), s. V.

Katecheza na Ukrainie nie miała jeszcze własnych dokumentów partykularnych, które formułowałyby konkretne wskazania co do jej realizacji. Brakowało programu, dlatego katecheci posilkowali się podręcznikami i materiałami dostępnymi wówczas w Polsce. Każdy proboszcz sam decydował, jaki program będzie realizowany w trakcie nauczania religii. Wielu wówczas korzystało ze starych podręczników ks. Wincentego Zaleskiego, które ze względu na bardzo prosty i przejrzysty przekaz doktryny wydawały się najbardziej odpowiadające miejscowym potrzebom.

Prace nad przygotowaniem ujednoczonego programu katechetycznego dla całej Ukrainy trwały około dwóch lat i zostały uwieńczone zatwierdzeniem projektu *Programu ramowego katechizacji dzieci i młodzieży dla Kościoła rzymsko-katolickiego na Ukrainie* przez Konferencję Episkopatu rzymskokatolickiego w dniu 23 stycznia 1996 r.¹⁰ Przez kolejnych 5 lat w Instytucie Nauk Teologicznych w Gródku Podolskim były opracowywane szczegóły programu oraz w dostosowane do niego podręczniki i pomoce katechetyczne. Ostateczne zatwierdzenie *Programu ramowego* miało miejsce w kwietniu 2002 r.¹¹ Za jego przygotowanie odpowiedzialny był ks. Andrzej Maciąg, rektor Instytucie Nauk Teologicznych w Gródku Podolskim.

Podstawą dla *Programu ramowego* był system edukacji obowiązujący na Ukrainie. Obejmują on naukę w szkole 11-sto klasowej. Ponieważ kalendarz roku szkolnego obliczony jest na 33 tygodnie pracy, tyle tematów przewidzianych jest na każdą klasę (1 katecheza tygodniowo). Około 25 lekcji jest zwykle poświęconych zagadnieniom programowym, zaś pozostałe są do dyspozycji katechety, aby mogły być poświęcone aktualnym wydarzeniom liturgicznym, przygotowaniu do rekolekcji, tematom okolicznościowym. Wyjątek stanowi klasa III – przewidująca przygotowanie do pierwszej spowiedzi i I Komunii św. Dzieci w tej klasie odbywają katechezę dwa razy w tygodniu. Podobnie z uwagi na przygotowanie do bierzmowania młodzież XI klasy przez okres 2 miesięcy uczestniczą w dodatkowej katechezie¹².

Cel katechezy ma charakter kerygmatyczny i związany jest z doprowadzeniem ucznia do dojrzałej wiary, co powinno koncentrować się na dobrym przygotowaniu dzieci i młodzieży do sakramentów – pokuty, Eucharystii oraz bierzmowania. Tak ujęty cel odpowiada podstawowym potrzebom katechezy na Ukrainie, gdzie istotne jest przywracanie wiary i wdrażanie w praktykę życia sakramentalnego. Wyznacznikiem treści programowych jest także *Katechizm Kościoła Katolickiego* z 1992 r., co pozwala na wpłynąć na spójność i kompletność przekazu. Redaktorzy

¹⁰ Zob. A. Maciąg, *Propozycje programu ramowego katechizacji dzieci i młodzieży dla Diecezji Kościoła Rzymskokatolickiego na Ukrainie*, *Katecheta* 39 (1995) nr 2, s. 80-84; tenże, *Ukraina: Sympozjum katechetyczne w Wyższym Seminarium Duchownym Diecezji Kamieniecko-Podolskiej w Gródku*, *Katecheta* 41 (1997) nr 1, s. 15. Patrz Aneks.

¹¹ Zob. Основна програма катехізації дітей та молоді для римсько-католицьких дієцезій в Україні. Опрацьовано на підставі нового катехізму католицької церкви, Городок 2006, s. 2.

¹² Por. A. Maciąg, *Propozycje programu ramowego katechizacji dzieci i młodzieży dla Diecezji Kościoła Rzymskokatolickiego na Ukrainie*, art. cyt., s. 82.

Programu ramowego zadbali także o zapewnienie spójności treści katechetycznych z potrzebami wychowawczymi uczniów. W związku z tym postarano się uwzględnić naturalny cykl rozwoju psychicznego, moralnego i religijnego dziecka, a także warunki społeczne, które wpływają na sposób jego funkcjonowania (odrzućanie autorytetów, kryzys rodziny; zachowanie własnej tożsamości religijnej wobec osób niewierzących, prawosławnych, a także przedstawicieli sekt)¹³.

Całość programu została podzielona na cztery cykle:

Cykl pierwszy obejmuje jedynie klasę I (sześciolatki) – przewiduje wprowadzenie w podstawowe prawdy oraz w praktykę życia religijnego.

Cykl drugi obejmujący klasy od II do IV – tzw. katechezę „dziecięcą”; uwzględniając możliwości dziecka w tym okresie przybliżane są mu podstawowe prawdy wiary zawarte w *Katechizmie Kościoła Katolickiego*. W tym okresie dzieci przygotowują się do sakramentów pokuty i I Komunii św. (klasa III).

Cykl trzeci – klasy od V do VII – to katecheza „egzemplifikacyjna”. Jej celem jest wprowadzenie w historię Zbawienia, w sprawowanie Misterium Paschalnego oraz w historię Kościoła. Ekspozuje przy tym konkretne przykłady bohaterów historii zbawienia oraz historii Kościoła. W klasie VII autorzy *Programu ramowego* przewidzieli tematy związane z przygotowaniem dalszym do sakramentu małżeństwa, a także dotyczące okresu dojrzewania młodzieży.

Cykl czwarty – klasy od VIII do XI – obejmuje katechezę „młodzieżową”. W niej powraca tematyka *Katechizmu Kościoła Katolickiego*. Z uwagi na specyfikę rozwoju wiary młodego człowieka, *Program ramowy* proponuje wykorzystanie wybranych tematów z teodycei, z historii oraz teologii fundamentalnej. W klasie X zostały zaproponowane tematy dotyczące „Modlitwy chrześcijańskiej”. Ostatnia, XI klasa podejmuje zagadnienia związane z Dekalogiem, formację sumienia, a także ponownie przygotowanie do małżeństwa oraz do wyboru drogi powołania kapłańskiego lub zakonnego. W tej samej klasie zaplanowany został cykl katechez przygotowujących do przyjęcia bierzmowania¹⁴.

W tekście *Programu ramowego* został również podany opis elementów składających się na jednostkę katechetyczną:

1. Modlitwa wstępna.
2. Powtórzenie poprzedniej katechezy.
3. Odwołanie do doświadczenia życiowego.
4. Sformułowanie (zapis) tematu.
5. Przekaz Dobrej Nowiny.
6. Utrwalenie i pogłębienie treści w formie prac domowych w zeszycie ucznia.
7. Modlitwa powiązana z przesłaniem katechezy.
8. Zastosowanie w życiu poznanej prawdy.
9. Wezwanie do ewangelizacji (świadcstwo).

¹³ Por. tamże, s. 81.

¹⁴ Por. tamże, s. 81 – 82.

10. Zapis do zeszytu.
11. Praca domowa.
12. Sprawdzenie listy obecności.
13. Modlitwa na zakończenie katechezy¹⁵.

Zaproponowana w *Programie ramowym* struktura jednostki katechetycznej odwołuje się do modelu katechezy integralnej zaproponowanej przez ks. Mieczysława Majewskiego, wybitnego wykładowcy katechetyki KUL. Zawiera ona w sobie elementy katechezy kerygmatycznej oraz antropologicznej, dzięki czemu katechizowany jest jednym z podmiotów katechezy (dowartościowane jest także doświadczenie człowieka). Rozwój duchowy, jaki ma się dokonywać na katechezie, jest ściśle powiązany z wszechstronnym rozwojem osobowym (fizycznym, umysłowym, emocjonalnym, moralnym, itd.) ucznia. W zaproponowanej koncepcji katechezy dużą wagę autorzy przywiązują do rozbudzenia i rozwijania doświadczenia wiary w człowieku, ponieważ często dzieci mają duże deficyty w tym zakresie wyniesione z domu rodzinnego.

3. Struktury katechetyczne w diecezji kamieniecko-podolskiej

Dotychczasowe rozważania bazowały głównie na *Programie ramowym* oraz na opracowaniach teoretycznych, zawierających wskazania dotyczące kierunku rozwoju katechezy na Ukrainie. Frapujące jest jednak w tym kontekście pytanie o struktury współczesnej katechezy na Ukrainie. Przedstawione poniżej dane zostały zaczerpnięte w 2014 roku i pochodzą bezpośrednio od ks. Włodzimierza Zarycznego, dyrektora Referatu Katechetycznego w diecezji kamieniecko-podolskiej¹⁶.

Liczba katechetów pracujących w diecezji kamienieckiej:

W roku 2007 sióstr zakonnych pracowało w katechezie 167, zaś w 2013 – 152;

W roku 2007 oraz 2013 w katechezie pracowało 17 administratorów parafii;

W roku 2007 katechizowało 54 proboszczów, zaś w 2013 r. – 65;

W roku 2013 zatrudnionych w katechezie było 22 księży wikariuszy.

W tym samym roku liczba katechetów świeckich wynosiła 10.

Aktualna liczba katechetów w diecezji wynosi 266. Wśród nich dominują siostry zakonne, które stanowią przeszło 50 % liczby wszystkich katechetów. Część z nich – około 20 pochodzi z Polski. Odradzające się na tych terenach życie zakonne koncentruje swoją aktywność pastoralną głównie na katechizacji. Wynika to z potrzeb parafii, a ponadto daje możliwość lepszego zaangażowania osób zakonnych w życie wspólnot. Osoby świeckie w katechezie pracują głównie jako wolontariusze. Dlatego trudno się dziwić niewielkiej ich liczbie. Wprawdzie powoli wzrasta liczba osób

¹⁵ Zob. P. Mąkosa, *Teoretyczne założenia katechezy przygotowującej do bierzmowania w Kościele katolickim obrządku łacińskiego na Ukrainie*, art. cyt., s. 189 – 190.

¹⁶ Poniższe dane otrzymałem wprost od ks. Władysława Zarycznego w 2015 r.

świeckich posiadających wykształcenie katechetyczne, jednak wobec ogólnej sytuacji społeczno-gospodarczej na Ukrainie tylko pewna część z nich decyduje się na pracę w katechezie w charakterze wolontariuszy. Jest za to jeden z celów, aby w przyszłości rozwijać ruch wolontariacki, który dzięki licznym grupom katechetów będzie w stanie pomagać duszpasterzom w prowadzeniu katechezy parafialnej oraz rodzinnej.

Aktualnie na terenie diecezji działa 86 punktów katechetycznych. W większych parafiach powstają nawet dobrze wyposażone biblioteki, videoteki, gromadzone są czasopisma religijne, egzemplarze Pisma św., Kompendium KKK. Dostępne materiały są już w coraz większym wymiarze wydawane w języku ukraińskim. Podobnie rzecz ma się z podręcznikami, które początkowo opracowywano głównie w języku polskim, ale obecnie wydawane są już niemal wyłącznie w języku ukraińskim. Jest to uzależnione od lokalnych preferencji oraz umiejętności językowych katechetów pochodzących z Polski.

Na terenie diecezji kamienieckiej objętych katechezą jest około 5 000 osób (dzieci 1 do 11 klasy w wieku 6 do 17 lat). Zajęcia odbywają się zgodnie z *Programem ramowym* raz w tygodniu, z wyjątkiem klasy III– 2 godz. Bezpośrednie przygotowanie do I Komunii św. obejmuje dwa lata (klasy II i III). Przygotowanie do bierzmowania zależy od parafii. Zwykle trwa ono rok czasu i przewidziane jest na klasę XI. Do bierzmowania przystępuje też młodzież starsza oraz osoby dorosłe. W ramach przygotowania do tego sakramentu podejmowana jest najczęściej typowa tematyka katechizmowa, poruszane jest także zagadnienia związane z modlitwą, tajemnicą i działaniem Ducha Świętego oraz przybliżające istotę Kościoła.

Młodzież studiująca i pracująca ma raz w miesiącu katechezę poświęconą bliższemu przygotowaniu do małżeństwa. Katecheza jest obowiązkowa dla wszystkich kandydatów do małżeństwa i prowadzi ją ksiądz. Młodzież może też uczestniczyć kursie weekendowym prowadzonym przez Biskupa Radosława Zmitrowicza wraz z ekipą. Dominuje na nim tematyka dotycząca planowania rodziny.

W załączkach istnieje także katecheza dorosłych, której podstawy teoretyczne opierają się na publikacjach ks. Stanisława Łabendowicza. Jej główne ramy stanowią Katechizm Kościoła Katolickiego czy Katechizm Płocki. Formą katechezy dorosłych są miesięczne spotkania kółek różańcowych, III zakonu franciszkańskiego, kościoła domowego, legionu Maryi, apostołstwa dobrej śmierci, rodzin nazaretańskich, odnowy w Duchu Świętym oraz neokatechumenatu. Wciąż jednak są to nieliczne grupy. Dla przykładu w parafii św. Józefa w Gródku Podolskim, gdzie proboszczem jest ks. Włodzimierz Zaryczny, katecheza dorosłych odbywa się raz w tygodniu, w sobotę i gromadzi około 20 osób.

Podsumowanie

Katecheza realizowana przez Kościół katolicki na terenie Ukrainy musi borykać się z wieloma wyzwaniami, poczynając od kształcenia własnej kadry katechetycznej,

organizowania punktów katechetycznych, opracowywania i wydawania podręczników oraz pomocy katechetycznych. Od początku lat dziewięćdziesiątych wiele dla jej rozwoju zrobili księża oraz osoby zakonne pochodzące z Polski. Przez okres ostatnich 25 lat udało się już wiele zrobić w tej dziedzinie, dlatego Kościół katolicki na Ukrainie staje się coraz bardziej niezależny i samodzielny w dziedzinie katechizacji. Kierunki rozwoju katechezy odpowiadają specyfice i potrzebom katolików na Ukrainie. Biorąc pod uwagę cyfry formacja katechetyczna nie ma tu charakteru masowego, co nie tylko wynika z faktu, że katolików w tym kraju jest zdecydowana mniejszość. Nadal jeszcze nie wszyscy rodzice dokładają odpowiednich starań, aby ich dzieci uczęszczały na lekcje religii. Główny akcent w katechezie spoczywa na przygotowaniu do sakramentów – pierwszej spowiedzi i Komunii św., do bierzmowania oraz małżeństwa. Na podkreślenie zasługuje jednak entuzjazm i autentyczne zaangażowanie wielu ludzi młodych w budowanie struktur Kościoła odradzającego się na tych terenach. To łączy się z rozwojem działalności katechetycznej, która ciągle musi się jeszcze mierzyć z ogromnymi zaniedbaniami będącymi pozostałością po latach ateizowania ludności ukraińskiej na tych terenach. Nadal zatem potrzeba wyczerpanej pracy zwłaszcza na rzecz katechezy dorosłych, aby budować środowiska pielęgnujące kulturę wiary, formować ludzi świadomych swej chrześcijańskiej godności, o solidnej wiedzy religijnej, praktykujących na co dzień swoją wiarę i gotowych o niej świadczyć wobec innych. Te zadania stanowią zatem perspektywę dla dalszych działań katechetycznych Kościoła katolickiego na Ukrainie.

Streszczenie

Od roku 1990 Kościół katolicki na Ukrainie stopniowo odbudowuje swoje struktury po latach ograniczeń. Jednym z ważniejszych obszarów działalności kościelnej jest katechizacja. W tym okresie, przy znacznym współudziale duchownych z Polski, udało się stworzyć miejscowe struktury organizacyjne katechezy, sieć punktów katechetycznych w parafiach, opracować Program Ramowy Katechizacji dzieci i młodzieży oraz podręczniki do nauki religii. W roku 2014 w diecezji kamieniecko-podolskiej katechizowało 266 osób, z czego większość stanowiły siostry zakonne. W świetle danych statystycznych na katechezę w tym czasie uczęszczało około 5 tys. dzieci i młodzieży. Główny akcent w katechizacji spoczywa na przygotowaniu do sakramentów spowiedzi, I Komunii św., bierzmowania oraz małżeństwa. Ważną perspektywą rozwojową dla katechezy na Ukrainie powinna być katechizacja dorosłych oraz tworzenie małych wspólnot religijnych podejmujących systematyczną formację katechetyczną.

Słowa kluczowe: Kościół katolicki na Ukrainie, katechizacja na Ukrainie, diecezja kamieniecko-podolska na Ukrainie, Program Ramowy Katechizacji dzieci i młodzieży dla diecezji Kościoła rzymskokatolickiego na Ukrainie

CATECHESIS THE ROMAN CATHOLIC CHURCH IN UKRAINE AFTER THE 1990

Summary

The article presents the situation of catechesis in Ukraine, rebuilt in 1990. The author describes the process of creating local organizational structures of catechesis and work on the Framework Programme catechesis of children and young people and textbooks for teaching religion. It also presents the latest statistics on catechized and catechists. The article includes preparation for the sacraments of confession and communion, Confirmation and marriage. The author puts forward the conclusions and prospects for the development of catechesis in Ukraine related to adult catechesis and formation of small religious communities.

Keywords: The Catholic Church in Ukraine, catechesis in Ukraine, the Diocese of Kamyanets - Podolska Ukraine, Framework Programme Catechesis of children and youth in Ukraine

CATECHESI DELLA CHIESA CATTOLICA ROMANA IN UCRAINA DOPO 1990 SULL'ESEMPIO DELLA DIOCESI KAMIENIECKO-PODOLSKIEJ

Riassunto

L'articolo presenta la situazione della catechesi in Ucraina, in via di ricostruzione dal 1990. L'autore descrive il processo di costruzione delle strutture organizzative di catechesi e di elaborare il curriculum obbligatorio della catechesi dei bambini e dei giovani e dello scrivere dei libri per l'insegnamento. Esso presenta anche le ultime statistiche sui catechisti e catechizzati. Nell'articolo si tiene conto della preparazione ai sacramenti della confessione, della prima comunione, della cresima e del matrimonio. Sono messe le conclusioni e le prospettive per lo sviluppo della catechesi in Ucraina legate alla catechesi degli adulti e alla formazione di piccole comunità religiose.

Parole chiave: La Chiesa cattolica in Ucraina, catechesi in Ucraina, la Diocesi kamieniecko-podolska in Ucraina, il curriculum obbligatorio della catechesi dei bambini e dei giovani in Ucraina

Bibliografia:

- Bednarczyk R., *Formacja katechetów na Ukrainie po roku 1990 na przykładzie diecezji kamieniecko-podolskiej*, „Studia Katechetyczne” 10 (2014), s. 231-249.
- Dziwosz E., *Z pracy duszpastersko-katechetycznej na Ukrainie*, *Biuletyn Katechetyczny*, „Collectanea Theologica” 62 (1992) f. IV, s. 117-119.
- Grząsko L., *Specyfika pracy katechetycznej Kościoła katolickiego na Ukrainie*, „Katecheta” 48 (2004) nr 2, s. 67-70.
- Kopiec J., Vulpius R., *Ukraine*, w: *Lexikon für Theologie und Kirche*. Band 10, red. W. Kasper, Freiburg-Basel-Wien 2009, kol. 347-351.

- Maciąg A., *Cel i zadania katechezy parafialnej w Kościele rzymskokatolickim na Ukrainie*, w: *Katecheza parafialna – reaktywacja. Duszpasterstwo katechetyczne w parafii*, red. R. Chałupniak, J. Kochel, J. Kostorz, Opole 2006, s. 71 – 81.
- Maciąg A., *Propozycja modelu katechezy w Kościele rzymsko-katolickim na Ukrainie*, Gródek 2008.
- Maciąg A., *Propozycje programu ramowego katechizacji dzieci i młodzieży dla Diecezji Kościoła Rzymskokatolickiego na Ukrainie*, „Katecheta” 39 (1995) nr 2, s. 80-84.
- Maciąg A., *Ukraina: niektóre uwarunkowania katechezy*, „Katecheta” 40 (1996) nr 1, s. 29-32.
- Maciąg A., *Uwarunkowania działalności Kościoła katolickiego na Ukrainie*, „Ateneum Kapłańskie” 88 (1996) z. 523, s. 376 – 387.
- Maciąg A., *Ukraina: Sympozjum katechetyczne w Wyższym Seminarium Duchownym Diecezji Kamieniecko-Podolskiej w Gródku*, „Katecheta” 41 (1997) nr 1, s. 15-16.
- Mąkosa P., *Teoretyczne założenia katechezy przygotowującej do bierzmowania w Kościele katolickim obrządku łacińskiego na Ukrainie*, „Studia Leopoliensia” 7 (2014), s. 185-195.
- Zbiciak J., *W Gródku Podolskim na Ukrainie*, „Niedziela” (edycja lubelska) 7 (2008), s. V.
- Основна програма катехізації дітей та молоді для римсько-католицьких дієцезій в Україні. Опрацьовано на підставі нового катехізму католицької церкви, Городок 2006.